

Урок №4.

Правопис прислівників.

Ступені порівняння

Дослідження-розпізнавання

Прочитайте рекламні гасла. Назвіть прислівники.
Яку роль вони виконують у рекламних текстах?

Більше молока, менше какао! Смачні відсотки щомісяця. Дешевше тільки даром. Звикайте сплачувати менше! Збільшіть ваш прибуток удвічі! Знайшли дешевше – віддячимо знижкою! Народжений жити довше. Несподівано ніжне поєднання. Працюємо чесно й прозоро. Споживай відповідально. Чим більше покупців, тим нижчі наші ціни!

Знайдіть прислівники, що виражають різний ступінь ознаки. Визначте ступінь порівняння

Дослідження-розпізнавання

Прочитайте рекламні гасла. Назвіть прислівники.
Яку роль вони виконують у рекламних текстах?

Більше молока, **менше** какао! Смачні відсотки щомісяця. **Дешевше** тільки даром. Звикайте сплачувати **менше**! Збільшіть ваш прибуток удвічі! Знайшли **дешевше** – віддячимо знижкою!
Народжений жити **довше**. **Несподівано** ніжне поєднання. Працюємо чесно й прозоро. Споживай **відповідально**. Чим більше покупців, тим нижчі наші ціни!

Більше, менше, довше, дешевше – вищий ступінь порівняння

Ступені порівняння прислівників

ФОРМИ СТУПЕНІВ ПОРІВНЯ ННЯ	СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ	
	ВИЩИЙ	НАЙВИЩИЙ
ПРОСТА	додавання до прислівника суфікса -ш- (-іш-)	додавання до простої форми вищого ступеня прислівника префікса най- , для підсилення значення – префіксів що- , як-
	глибоко → гл и б ше , темно → тем н і ше	най глибше, якнай глибше; най темніше, щонай темніше

Ступені порівняння прислівників

ФОРМИ СТУПЕНІВ ПОРІВНЯННЯ	СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ	
	вищий	найвищий
СКЛАДЕНА	додавання до прислівника слів більш (менш)	додавання до прислівника слів найбільш (найменш)
	більш фахово	найбільш фахово

Мовознавче спостереження

Від поданих прислівників утворіть просту форму вищого ступеня порівняння. Дослідіть, яке фонетичне явище відбувається при зміні форми слова. Запишіть прислівники в два стовпчики:

а) чергування [г] + [ш] →
[жч], [ж] + [ш] → [жч],
[з'] + [ш] → [жч];

б) випадання суфіксів
-к, -ок.

Близько, важко, вузько, низько, дуже, дорого, тяжко,
глибоко, легко, швидко, широко, солодко, тонко.

Перевірте виконання

а) чергування [г] + [ш] →
[жч], [ж] + [ш] → [жч],
[з'] + [ш] → [жч]:
Дужче, дорожче,

б) випадання суфіксів
-к, -ок:
ближче,
важче, вужче, нижче,
тяжче, глибше, легше,
швидше, ширше, солодше,
тонше

Запам'ятайте!

В окремих прислівниках відбувається чергування приголосних:

- 1) [г] + [ш] → [жч] (дорого → дорожче);
- 2) [ж] + [ш] → [жч] (дуже → дужче);
- 3) [з'] + [ш] → [жч] (вузько → вужче).

Окрім цього, при творенні простої форми вищого ступеня порівняння в деяких прислівниках випадають суфікси -к-, -ок- перед суфіксом -ш- (швидко → швидше, широко → ширше).

Гра «Навчаючись, учусь»

Від прислівників вищого ступеня утворити по два словосполучення. У першому словосполученні це слово — прислівник, у другому — однозвучний прикметник середнього роду.

НАПРИКЛАД. Старанніше (старанніше виконав, старанніше виконання).

Обережніше, ніжніше, тісніше, чіткіше, цікавіше.

Гра «Навчаючись, учусь»

Від прислівників вищого ступеня утворити по два словосполучення. У першому словосполученні це слово — прислівник, у другому — однозвучний прикметник середнього роду.

НАПРИКЛАД. Старанніше (старанніше виконав, старанніше виконання).

Перевірте виконання

Обережніше ставитись, обережніше ставлення;
ніжніше любить, ніжніше піклування; тісніше
дружити, тісніше співробітництво;
чіткіше зобразити, чіткіше зображення; цікавіше розповідати,
цікавіше враження.

Народ скаже, як зав'яже

Відновіть і запишіть прислів'я, утворивши від присівників у дужках просту форму вищого або найвищого ступеня порівняння.

- (Глибоко)орати – (багато) хліба мати.
- Проси (багато), а бери, що дають.
- Діла говорять (голосно), як слова.
- Порожня бочка (голосно) дзвенить.
- (Мало) слів, а (багато) діла.
- Чим (багато) кішку глядиш, тим (високо) горб вона піднімає.
- Упертий – (погано) свині.
- Порожній колосок (високо) за всіх стоїть.

↓
ПРОДОВЖЕННЯ

Народ скаже, як зав'яже

- Риба глядить, де (глибоко), а чоловік- де (гарно).
- Нема (багато) глухого од такого, що хоче слухати.
- Чим слабше колесо, тим воно (погано) скрипить.
- (Добре) не починати, ніж почавши, кинути.
- Чим (високо) злетиш, тим (низько) впадеш.
- Чим (криво), тим (смішно).

З дефісом пишемо прислівники

утворені від прикметників і займенників за допомогою префікса **по-** і суфіксів **-ому (-ему, -єму), -и**

по-братньому, по-нашому, по-своєму;

утворені від порядкових числівників за допомогою префікса **по-** і суфікса **-е (-є)**

по-перше, по-друге, по-третє;

з частками **будь-, казна-, хтозна-, -то, -от, -небудь, -таки**

будь-де, десь-то, як-небудь, хтозна-як, казна-коли, тоді-от;

утворені складанням однакових чи близьких за змістом слів (без службових слів або з ними)

далеко-далеко, мало-помалу, будь-що-будь;

Разом пишемо прислівники

утворені поєднанням
прийменника з іменником,
прикметником, числівником,
займенником, іншим
прислівником

угору ← у + гора;
допізна ← до +
пізній;

утворені поєднанням кількох
прийменників із будь-якою
частиною мови

навколо ← на + в +
коло; позавчора ←
по + за + вчора;

утворені з кількох основ

босоніж ← босі
ноги; мимохідь ←
мимо ходити;

із частками аби-, ані-, де-, чи-,
що-, як-

абикуди, деколи,
щодалі, якраз,
чимало;

Зауважте!

Прислівникові сполуки, утворені поєднанням повнозначних слів у різних відмінках, пишемо окремо: *кінець кінцем, сама самотою.*

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ: будь-що-будь, віч-на-віч, всього-на-всього, де-не-де, коли-не-коли, пліч-о-пліч, тет-а-тет, хоч-не-хоч, як-не-як.

ОКРЕМО пишемо прислівникові СПОЛУКИ

у яких іменник зберігає своє лексичне значення й граматичну форму

без кінця, до речі,
на зразок;

що складаються з двох іменників і мають значення прислівників

день у день, час від часу;

утворені сполученням прислівника **по** зі збірним числівником

по двоє, по четверо;

Запам'ятайте!

Без утаву, без упину, будь ласка, до вподоби, до
завтра, до ладу, до побачення, до речі, на добраніч,
під силу, уві сні, усе одно, у стократ

Окремо пишемо прислівникові сполуки

у яких іменник
зберігає своє
лексичне
значення і
граматичну
форму
*(без кінця,
до речі, на
зразок, через
силу)*

ЩО
складаються з
двох іменників
і мають
значення
прислівників
*(день у день,
час від часу,
з дня на
день)*

ЩО
складаються з
прийменника
та
прикметника
чи збірною
числівника
*(в основному,
в цілому, по
двоє)*

Дослідження-конструювання

Утворіть складні прислівники, дібравши другу частину. Заповніть таблицю. Підкресліть орфограми

складання двох однакових слів	складання двох антонімічних слів	складання двох синонімічних слів
-------------------------------------	--	--

Трохи-..., туди-..., більш-..., гидко-..., далеко-..., звіку-..., ось-..., видимо-..., так-..., волею-..., рано-..., часто-..., тихо-..., багато-..., ледве-..., там-..., от-..., темно-... .

↓
ПРОДОВЖЕННЯ

Дослідження-конструювання

Перевір

Складання двох однакових слів	Складання двох антонімічних слів	Складання двох синонімічних слів
трохи-трохи далеко-далеко ось-ось тихо-тихо багато-багато ледве-ледве от-от темно-темно	туди-сюди більш-менш видимо-невидимо так-сяк волею-неволею	гидко-бридко звіку-зроду рано-вранці часто-густо там-сям

До виділеного прислівника доберіть синонімічні, які потрібно писати з дефісом. Поясніть спосіб творення їх.

ПЕРЕВІР. Раннім-рано, рано-пораненьку, рано-рано, рано-раненько.

Дослідження-класифікація

Знімаючи ризики, запишіть складні прислівники й прислівникові сполучення до відповідної колонки таблиці.

РАЗОМ

ОКРЕМО

ЧЕРЕЗ ДЕФІС

Без/краю, раз/у/раз, рік/у/рік, сам/на/сам, до/останку, до/речі, за/кордоном, з/розгону, без/вісти, від/ранку до/вечора, без/жалю, без/кінця, без/кінця/краю, без/ліку, до/вподоби, день/у/день, з/боку/на/бік, з/дня/на/день, один/в/один, час/від/часу, у/вечері, у/літку, на/гора, над/міру, на/пам'ять, по/часті, без/відома, на/зло, на/самоті, під/гору, по/правді, в/нічию, зі/споду, тихо/мирно, десь/колись, як/от, в/очевидь,

ПРОДОВЖЕННЯ

Дослідження-класифікація

Знімаючи ризики, запишіть складні прислівники й прислівникові сполучення до відповідної колонки таблиці.

РАЗОМ

ОКРЕМО

ЧЕРЕЗ ДЕФІС

без/перестанку, досить/таки, давним/давно, трохи/потроху, ані/трохи, коли/не/коли, без/вісти, чим/раз, казна/як, з/давніх/давен, у/досвіта, во/віки, по/християнськи, де/інде, як/раз, по/четверте, будь/що/будь.

Які слова ви не записали до таблиці?

↓
ПРОДОВЖЕННЯ

Коментований диктант. **Перевірка**

РАЗОМ: увечері , улітку, надміру, напам'ять, почасти, вочевидь, безперестанку, анітрохи, безвісти, чимраз, удосвіта, вовіки, деінде

ОКРЕМО: без краю, раз у раз, рік у рік, сам на сам, до останку, до речі, за кордоном, з розгону, від ранку до вечора, без жалю, без кінця, без ліку, до вподоби, день у день, з боку на бік, з дня на день, один в один, час від часу, без відома, на зло, на самоті, під гору, по правді.

↓
ПРОДОВЖЕННЯ

Коментований диктант

Через дефіс: на-гора, тихо-мирно, десь-колись, як-от, досить-таки, давним-давно, трохи-потроху, коли-не-коли, казна-як, по-християнськи, по-четверте, будь-що-будь.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ: без кінця-краю, з давніх-давен.